
PAUL CLAUDEL
U povodu 50. godišnjice smrti

Dinko Vlašić, Dubrovnik

UDK: 821.133, 1-05 Claudel, P.
Primljeno 11/2005.

Francuski dramski pisac, pjesnik i lirski tumačitelj biblijskih tekstova, član Francuske akademije, rođen je u Villeneuve-sur-Fère, Aisne, 1868., a umro u Parizu 1955. Iz građanske provincije u djetinjstvu je obilježen trostrukim utjecajem "naukom, naturalizmom i materijalizmom", što obilježuju posljednje godine devetnaestog stoljeća. U osamnaestoj godini života, u pariškoj katedrali Notre-Dame na Božić 1886. doživljuje vjersko obraćenje. Otada, poslije četverogodišnjeg traženja, počinje njegova književna djelatnost i ujedno diplomatska služba. Postao je ambasador i konzul, te službovao u gradovima Europe, Azije i Amerike: u Šangaju, Tokiju, Washingtonu, Rio de Janeiru, u Pragu, Frankfurtu, Bruxellesu, Kopenhagenu. Za to je vrijeme pisao brojne knjige, posebno kao umirovljenik u svom Branguesu. Na više od pet tisuća stranica napisao je vrhunska dramska, pjesnička i biblijsko-poetska djela. Kao katolički pjesnik i pisac bio je obilježen španjolskim misticizmom, filozofijom Dalekog istoka i grčkim tragedijama. Ti brojni utjecaji uveli su ga u poeziju, koja je povezana akcijom. Uranjajući "u dubinu ograničenog da bi tu našao neograničeno", pjesnik koji stvara svijet sa "saznanjem", ističući osnovno jedinstvo svijeta viđevina i svijeta duha. Vezujući kršćansku duhovnost s kozmičkim senzibilitetom, njegova je riječ otad poput nekog sakramenta. Taj univerzalni poziv izražava se u djelu širokih dimenzija gdje su boli ljudskog stvorenja uzveličane raskošnom i baroknom riječi, gdje se slavi Božja ljubav i njegova djelatnost u svijetu.

Slaveći pedesetu godišnjicu smrti ovog slavnog pisca koji se svojom diplomatskom službom i uzvišenim književnim stvaranjem prve polovice dvadesetog stoljeća uzdigao, kako ono napisao François Mauriac, "poput alpskog brda", iznosimo, kako slijedi, nešto iz njegovih dramskih, pjesničkih i biblijsko-pjesničkih djela.

Naslanjamo se najprije na njegovu glasovitu ispovijest, doživljaj u pariškoj katedrali Notre-Dame "blizu drugoga stupa na ulazu kora,

s desne strane sakristije", kod starog kipa Djevice, na večernji Božića godine 1886., kada se naglo obratio.

"Moje obraćenje"

"Tada se zbio događaj koji je ovladao čitavim mojim životom. U jedan trenutak moje je srce bilo dirnuto i ja sam povjerovao. Povjerovah takvom snagom duha privlačnosti, takvim uzdignućem čitavog mogeg bića, tako moćnim uvjerenjem, takvom sigurnošću, koja nije ostavljala mjesta nikakvoj vrsti sumnje, da odsada, sve knjige, sva razmišljanja, sve dogodovštine jednog uznemirenog života, nisu mogle pokolebati moju vjeru, niti je, pravo govoreći, dodirnuti. Odjednom sam imao razdirući osjećaj nevinosti vječnoga Božjeg djetinjstva, neizrecivu objavu... Kako su sretni ljudi koji vjeruju... Bog opstoji, on je tu. To je netko, biće osobno kao i ja! – On me ljubi, on me zove... Suze i jecaji su nadošli, i ona nježna pjesma *Adeste fideles* (Pristupite, vjerni) još je uvećavala moje uzbuđenje."

Blaženo obraćenje! Uz diplomatsku aktivnost, njegova će mu vjera otvoriti vrata literarne slave. Crpit će svoje nadahnuće u blistavom katolicizmu. Claudel će uistinu moći pisati jednoj prijateljici: "Kršćanstvo je bilo plodno za mene... Umjetnost ima potrebu za nečim što je nadilazi..." i Claudel će nekada doseći sublimno u pokušaju nadilaženja...

U vezi sa svojim obraćenjem, još će pisati u svojoj Petoj odi:

"O moj Bože, sjećam se onih polutama gdje smo bili licem u lice
Obojica onih tamnih zimskih popodneva u našoj Notre-Dame
Ja posve sam, pri dnu, osvjetljujući lice velikog Krista od bronce
Sa svijećom od 25 centimetara".

Nešto iz dramskih djela

Među brojnim Claudelovim djelima odabiremo poznato Marijino Navještenje. U tom nadahnutom djelu, koje smješta u srednji vijek, obrađuje tajnu Utjelovljenja s likovima koji odrazuju pjesnikovu umjetnost i vjeru. Tu su istaknute ličnosti: Pierre de Craon, graditelj katedrale, kojih ima do tisuće u Francuskoj, Djevojka Violaine i starac Anne Vercors. Taj lik poodrasle dobi, poput starca Zozime iz Braće Karamazovih, uzbudljivim stihovima slavi srednjovjekovni rad Francuske kao "najstarije kćeri Crkve":

“O, dobri zemljoradniče, kome sunce pomaže,
i kiša ti je kao banka, i Bog naš drug na radu i blagoslov u svemu!
Drugi očekuju svoja dobra od ljudi, dok nama dolazi sve od neba.
Zreli i bogati klas od sjemena, stablo od sitnog žira,
Jer je takva Božja pravda s nama i njegova neizmjerena dobrota.
Zemlja se vezuje s nebom, tijelo s duhom, sve su stvari međusobno
povezane,
Vladaj drškom pluga mjesto mene, nek ti zemlja dade kruh što ga
sam Bog želi.
Daj hrane svim stvorenjima, ljudima i životinjama.
I duhovima i tjelesima i besmrtnim dušama (str. 162).

Evo kako sjedim i s vrha brda gledam pred sobom prostranu
zemlju.
Prepoznajem puteve i seljačka dobra, i sela koja poznam s ljudima
koji su u njima...
Sve mi izgleda kao neko kazalište. I svugdje i u svakom času.
Ispred mene, s moje strane, oko mene,
Ne prestajem gledati Zemlju, kao postojano nebo oslikano svim
bojama.
I evo nadošle večeri, kada zalazeće sunce poziva na odmor ljude i
životinje...
Širim ruke prema posljednjim zracima sunca, kao krojač koji mjeri
platno...
Smiluj se, Gospode, svakom čovjeku pod večer života” (str. 207).

Satenska cipelica (Le soulier de satin)

Dramska se radnja odvija u četiri dana. To je španjolski
teatar u četiri dana. Ovo se djelo u svojoj prostranosti i dramskoj
pretenziji može smatrati vrhuncem Claudelova dramskog stvaranja
koje obrađuje tajnu ljudske ljubavi što konačno nalazi svoj smisao
u onostranosti. Uz Don Rodriga i Prouheze, čija svemirska ljubav od
erosa prelazi u agape, na prostranoj pozornici oceana i kontinenta
vezuje se druga ljubav, Dona Muzike i napuljskog potkralja. Već sâm
moto djela mnogo govori: “Bog ravno piše po krivim crtama.”

Evo malog ulomka iz tajanstvenog govora Dona Muzike
zaručniku potkralju napuljskom, koga nigda nije vidjela, ali pozna,
njegovo biće – jače od svih prigovora mudraca, i koja zna što ono
mora biti za njega:

“Već sam s njime, iako ga ne poznam. Zbog mene i prije nego me je vidio,

Na čelu svojih vojnika suprotstavlja se tolikim napadima,
zbog mene hrani siromahe i oprašta svojim neprijateljima.

O... ne bi bilo teško shvatiti da sam ja radost, i to sama radost koja donosi mir.

Da, želim biti u njegovim osjećajima kao blještava i ugodna sol, koja ih oblikuje i ispire... Želim znati kako se odsada oslobađa žalosti i nagnuća prema zlu.

Želim biti jedinstvena i općenita za njega kao more, kao sunce, voda za žedna usta.

Želim ga odjednom ispuniti i istodobno napustiti

Jedinstvena i općenita za njega kao ruža koja se svaki dan udiše u vrijeme ljetno...

O... to srce koje me je čekalo... Koje li radosti da ga ispunim...

I ako nekad jutrom pjev samo jedne ptice gasi u nama vatre osvete i zavisti,

Što će biti od moje duše u mom tijelu, od moje duše s onim neizrecivim strunama...

Ja sam, da, ta, mala luda radost na njegovu tužnom izgledu,

Ja sam harmonija u njegovu srcu i taj sjaj na njegovu licu“.

Ode: Iz pjesničkih djela

Claudelova poezija nema metra ni rime, nego je, kako on napisa, usklađena s ljudskim disanjem te sa sistolom i dijastolom srca. Pet njegovih oda danas karakterizira njegovo pjesništvo. U Prvoj odi pjeva:

“Pjevam veliku pjesmu čovjeka izbavljena od prolaznosti.

Gospode, nisi mi naredio da pobijedim, već da ne budem pobijeđen,

Nisi mi dao u ruke mač, nego pero“ (Druga strofa).

“Pozdravljam te čitavi svijete, svijete obnovljen u mojim očima,

Srcem svemirskim, katoličkim primam jedan Credo vidljivih i nevidljivih stvari.

Kamogod glavu okrenem, otvara mi se neizmijerna oktava stvaranja“ (Druga oda).

“Kao violina po čijoj dvostrukoj žici klizi gudalo

Veličaj dušo moja Gospodina!

Kao melodija koja se oglašava među limenim puhaćim glazbalima,

Pa je prihvate druga glazbala te se postupno širi u dubinu orkestra

I kao što se erupcije Sunca odražavaju na Zemlji, poplavama i dolazećim plimama

Tako se od najvišeg Anđela koji te gleda, do posljednjeg kamička na stazi,

S kraja na kraj Tvoga svemira, ne prekida lančana povezanost,

Nalik na jedinstvo između duha i tijela

S Tobom sam i Ti si sa mnom, što je tvoje i moje je" (Druga oda).

"Blagoslovljen da si Bože moj, što me oslobodi od idola,

I obdari srećom da obožavam samo Tebe, a ne više Izidu i Ozirisa" (Iz Magnificata).

Iz Pete Ode, koju je pjesnik napisao u Kini, donosimo završetak:

"Bože moj, koji me dovede ovamo na kraj svijeta.

Gdje je od zemlje ostalo nešto pijeska, a nebo koje si stvorio

Cijelo mi se otkriva,

Ne dopusti da među ovim zaostalim narodom,

Čiji jezik ne shvaćam

Zaboravim svoju braću koji su svi tvoji ljudi,

Poput moje žene i moga djeteta.

Ako astronom, drhtava srca provodi noć pod dalekozorom

Zagledan u površinu Mjeseca i Marsa

I uporno znatiželjan kao kačiperka koja se promatra u ogledalu,

Koliko li bi tek meni, od najsjajnijih zvijezda moralo biti važnije

Svako pa i najskromnije od tvoje djece,

Koja si stvorio na svoju sliku" (Oda V.).

I evo još jedne pjesme u prozi koju napisa pred svoju smrt:

"Poput srca koje se priklanja upornom savjetu, događa se pristajanje, zrno se odvaja od klasa, plod otpada sa stabla, zemlja malo-pomalo popušta pred nadmoćnim pokretačem svega, smrt steže prepunu šaku! Riječ koju sada sluša, svetija je od riječi, koju je slušao u njezin svadbeni dan, i dublja i nježnija, i bogatija. Svršeno je. Ptica spava, stablo sniva u sjeni koja ga prati, sunce poglelo po zemlji, prekriva površine ravnim zrakama, dan je istekao, godina stigla na kraj. Na nebesko pitanje odvrćen je – pun ljubavi – odgovor. Svršeno je" (Oktobar).

"Ništa nije previše kad treba slavu dati Bogu."

"Naći Boga u svakoj stvari, i svaku stvar privesti Bogu" (Magnificat).

Claudel i Biblija

U svojemu svestranom stvaranju Claudel je stalno čitao i prepjevavao Bibliju, od Pjesme nad pjesmama do Psalama kojih je stil bez ritma i rime, slagao, sve do misteriozne Apokalipse. Navodim nekoliko odlomaka:

“Kad Bog svira na fruli, nema ovčarnice
Koja bi mogla zadržati stada...
Kad Bog svira na fruli, nema ograde
Koja bi mogla zadržati to tjelesno srce.
Tko će iščupati iz srca ovce želju za svježom travom?
Tko će iščupati iz starčeva srca želju za Bogom?
Iz mladenačkog srca, tko će iščupati onu drugu želju
Koja nije samo želja za novcem i uživanjem
Koju želju?
Želju za horizontima!” (Povijest Tobije i Sare).

“Tko je tamo gore na nebu svezao Vlašiče?
Tko rastrgao okove Orionu?
Tko daje da u svoje vrijeme dolaze ti znakovi,
I tko vodi Medvjeda s njegovim malima?
Tko zna nebeske zakone? Tko određuje ono
Gibanje koje se odvija na nebu?
I tko je za čovjeka stavio razum u njegov duh
I mudrost u njegovo srce?” (Prepjev Joba, XXXVIII. glava).

Memento za subotu uvečer

(Iz Corona anni benignitatis Dei)

“Psalam od Asafa”, jer milosrđu Njegovu nema kraja”
Psalam za liru od deset struna, što se sinovima Kore poklanja,
Psalam Davida kralja, kad ga je pećina Adulama krila.
Psalam poradi sina mog Apsaloma, kad je voda sve do duše
moje prodrila.
Psalam Salomona kralja, kad se hrama zbila posveta.
Psalam Jeremije i Ezekijela za vrijeme od sedamdeset ljeta,
Pjesan /Nunc dimitis/ Simeona/, Pjesan /Benedictus/ Zakarije
Uznošenje /Magnificat/ glasa presvete Djevice Marije,
Nad propalim carstvom Te Deum Augustina i Ambrozija
U koncilima snažna jeka Creda svetog Atanazija,
Sekvencija od Notkera, proza Adama od svetog-Viktora.
Introit Uskrsne Velike mise zapjevan glasom prekantora.
Jecaj u srcu gluhaka, prodorna melodija sirotana,

I latinski Paula Claudela zadnjih dana!

Nek pjeva Tebi ovaj s koljena na koljeno neobični glas i riječ
kratka

Od jednog jedinog glasa, koji je iznad ostalih glasova što ga
slavuj satka.."

(Pjesmu je preveo J. Kostović u Hrvatskoj reviji, u povodu
Claudelove smrti 1955. godine u kojoj je zastupan Stari i Novi zavjet,
gdje je istaknut pjesnikov biblijski nerv.)

Nekoliko književnih prosudaba o Paulu Claudelu

"Jedinstveni naglasak njegovog uzvišenog glasa dirnuo je svijet
i rasvijetlio moju mladost. Bez njega se ne daje shvatiti nebo prve
polovine XX. stoljeća kome je on bio, možda, najsvjetlija zvijezda."

Jouhandeau, Carnets de l'écrivain. Gallimard, 1957.

"Jedan od najvećih lirskih vatrometa u novijoj svjetskoj
književnosti."

Danojlić Milovan "Paul Claudel", Paris, Beograd.

"Sretan sam što sam živio i pisao u doba Paula Claudela"

Georges Duhamel "Mercure de France 1984. godine".

"Claudel je jedinstven, to je alpsko brdo usred velike francuske
književnosti."

François Mauriac, Nađene uspomene, Fayard, 1981. godine.

"Claudel je meteor, biće s drugog planeta, koji stoji čvrsto na
nogama na zemlji. To je kao katedrala u stoljeću A. Gida, Valeryja i
Mallarméa".

Jean D'Ormesson, Druga povijest književnosti, 1997. godine

"Claudel duguje sve neukroćenom i nesvedivom soku: primio
je poruku one moći koja stvara i podiže svjetove. Ovo djelo nije po
mjeri svog vremena."

Gaetan Picon, Posljednji klasici francuske literature, Gallimard,
1960. godine.

"Claudelova uspinjanja na brda, koja se zovu Lao Tse, ili Izaija,
sveti Ivan ili Eshil katkad zbunjuju, ali tu ima i riječi koje nigda neće
proći,... slike su mu dostojne jednog Rembrandta".

Philippe Solers, Connaissance de Claudel, Le Monde, 18. XII.
1991. godine.

“Ambasador Republike, Član Francuske akademije, seljak plemenitaške duše, katolik križarske bojovnosti, nadasve neumrli pjesnik i suvereni dramatičar.” E. Kocbek, Ljubljana, 1993. godine.

“Claudel je neprotumačiv. Morao je pasti s neba kao krijesnica. Ne predstavlja samo svoje vrijeme ni svoju zemlju. To su grčke tragedije, Biblija (njezini stihovi), bez sumnje Dante, Shakespeare... Pače i kad ima pravo, nasilničko je.” Julien Green Journal X. Vol.

“U disanju je Claudelove pjesme kozmičko zbivanje, hućanje vjetra, bljesak zvijezda, ljuljanje oceanskih valova. U ritmu ima nešto magičnoga što je vezano sa silom koja je pokrenula svemir, prosula zvijezde u vječno kruženje. Claudelovski verset iznimno odgovara biti njegova pogleda na kozmos; on utječe na sva osjetila, plijeni vid, osvaja sluh, traži da se prepustimo njegovu poletu”.

Milovan Danojlić, Paris-Beograd, Paul Claudel, Biografija.

PAUL CLAUDEL

A l'occasion de 50. anniversaire de sa mort

Résumé

Paul Claudel naît en Villeneuve-sur-Fère, Aisne, 1868 et mourit 1955. Sa conversion à la foi, 25 décembre à Notre-Dame de Paris, déclenche en Lui “l’homme nouveau”. Sa création littéraire se développe parallèlement à sa carrière du diplomate, qui le conduit en Chine pendant quinze ans, au Brésil et, comme ambassadeur, au Japon et aux Etats-Unis. Sa création littéraire était en genre dramatique, poétique et biblique. L’écrivain consacre les dernières années de sa vie à son Brangues. Il écrit plusieurs drames pour les scènes de plus en plus nombreuses. Quand il meurt à 87 ans, il laisse de lui l’image d’un grand écrivain et poète catholique. Il était le membre de L’academie française.

Literatura:

P. Claudel, Oeuvres complètes, Gallimard, 1986.

Paul Claudel, prev. Milovan Danojlić, Paris-Beograd

P. A. Lesort, Ecrivains de toujours, Seuil, Paris, 1968.

Paul Claudel, prev. J. Kostović, Hrvatska revija, Zagreb, 1955.

Le Robert des grands écrivains de la langue française 2000.